

تحول امنیت در قرن بیست و یکم

مؤلفین:

حجت‌اله جهانی راد

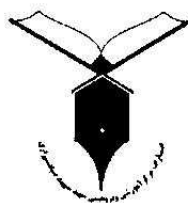
بهنام گودرزی

بیژن میرزایی

www.ketab.ir

مرکز مطالعات و پژوهش‌های اطلاعاتی معاونت اطلاعات ارتش ج.ا.ایران

بهار ۱۴۰۰

سرشناسه	جهانی راد، حجت‌اله، ۱۳۵۹
عنوان و نام پدیدآورنده	HOJJATOLLAH JAHANIRAD, BEHNAM GOUDARZI, BIZHAN MIRZAEI تحول امنیت در قرن پست‌ویکم / مؤلفین: حجت‌اله جهانی راد، بهنام گودرزی، بیژن میرزایی؛ نظارت و اجرا: مرکز مطالعات و پژوهش‌های اطلاعاتی معاونت اطلاعات ارتش ج.ا.ایران؛ ناظر عالی: عباس جعفری‌نیا؛ ناظر علمی: جهانگیر شریعت؛ ویراستار و ناظر فنی: ذکریا کاظم‌پور.
مشخصات نشر	تهران، مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۳۳۳ص، جدول.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۸۸۴۶-۶۶-۶
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه: ص ۳۰۹ - ۳۳۳.
موضوع	امنیت ملی - ایران
شناسه افزوده	ایران، ارتش، مرکز مطالعات و پژوهش‌های اطلاعاتی.
شناسه افزوده	مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی.
رده‌بندی کنگره	۱۶۵۲DSR
رده‌بندی دیویی	۳۵۳/۱۲۲۴۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۸۱۶۰۳۶۱
اطلاعات رگورد کتابشناس	فیا

نام کتاب: تحول امنیت در قرن بیست‌ویکم

نظارت و اجراء: مرکز مطالعات و پژوهش‌های اطلاعاتی معاونت اطلاعات ارتش ج.ا.ایران

مؤلفین: حجت‌اله جهانی راد، بهنام گودرزی، بیژن میرزایی

ناظر عالی: دکتر عباس جعفری‌نیا

ناظر علمی: دکتر جهانگیر شریعت

ویراستار و ناظر فنی: دکتر ذکریا کاظم‌پور

نمونه‌خوان: مجتبی حسین‌زاده

تایپ و صفحه‌آرایی: مهدی عبدالمی

نوبت چاپ: اول

ناشر: انتشارات مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱،۵۵۰،۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، لویزان، بزرگراه ارتش، روبروی سازمان جنگل‌ها و مراتع، مرکز آموزشی و پژوهشی

شهید سپهبد صیاد شیرازی، مرکز مطالعات و پژوهش‌های اطلاعاتی تلفن: ۲۲۴۵۰۷۴۹

فصل اول: تحول در فرهنگ امنیت جهانی

- ۱-۱- رهیافت‌های اولیه..... ۳
- ۱-۲- تحول در فرهنگ امنیت جهانی..... ۱۲
- ۱-۳- دیدگاه‌های مختلف درباره امنیت..... ۱۸
- بافت فرهنگی - نهادی و هویت سیاسی..... ۲۴
- عامل اجتماعی اول: بافت فرهنگی - نهادی..... ۲۶
- دومین عامل تعیین‌کننده اجتماعی: هویت جمعی..... ۲۹
- ۱-۴- جامعه بین‌المللی و امنیت بین‌المللی..... ۳۸
- ۱-۵- جامعه بین‌المللی و امنیت بین‌المللی..... ۶۴

فصل دوم: تحول در نظم جهانی پس از ۱۱ سپتامبر

- ۱-۲- تحول در نظم جهانی: قبل و بعد از ۱۱ سپتامبر..... ۶۹
- ۲-۲- سیاست خارجی و امنیتی آمریکا پس از ۱۱ سپتامبر..... ۷۵
- ظهور راست مسیحی در سیاست خارجی آمریکا..... ۷۸
- سیاست مبتنی بر هژمونی پس از ۱۱ سپتامبر..... ۸۰
- مبارزه با تروریسم..... ۸۲
- محور شرارت (Axis of Evil)..... ۸۵
- تقویت یک‌جانبه‌گرایی..... ۹۰

فصل سوم: مفروضات جهان جدید

- ۱-۳- تحول در مفاهیم..... ۹۵
- ۲-۳- سه دیدگاه برای تحول در محیط بین‌المللی بدون حضور سازمان ملل..... ۱۹۶
- ۳-۳- تحول در تهدیدات..... ۲۰۰

چهره متحول در تهدیدات پس از ۱۱ سپتامبر.....	۲۰۴
دامنه آسیب پذیری ها.....	۲۰۵
آسیب پذیری ساختاری.....	۲۱۰
زمینه برخورد های نامتقارن.....	۲۱۴

فصل چهارم: تحول در امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران

۱-۴- تحول در امنیت ملی ایران.....	۲۲۱
۲-۴- تحول در امنیت ملی ایران: دیدگاهی تکوین گرایانه.....	۲۲۵
۳-۴- شکل گیری زمینه های کانستراکتویستی از امنیت در ایران.....	۲۳۷
۴-۴- به سوی کاربرد واقع گرایی در امنیت ایران.....	۲۵۰
۵-۴- برنامه چهارم توسعه سیاسی، اقتصادی و فرهنگی.....	۲۷۰

فصل پنجم: نتیجه گیری

۱-۵- نتیجه گیری.....	۲۹۱
آمریکا و جهان جدید.....	۲۹۸
جایگاه ایران در جهان جدید.....	۳۰۱
ایران، تلاش برای خروج از پارادوکس امنیتی.....	۳۰۵
منابع.....	۳۰۹

بسم الله الرحمن الرحيم

"يرفع الله الذين امنو منكم و الذين اوتوا العلم درجات"

(خداوند مقام اهل ایمان و دانشمندان عالم را (در دو جهان) رفیع می گرداند.)

سوره مبارکه مجادله - آیه شریفه ۱۱

بدون شک تأمین امنیت ملی و تقویت توان دفاعی از مهم ترین اهداف و دغدغه های هر کشور از جمله نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران در عرصه های داخلی، منطقه ای و بین المللی است و در این راستا، توجه به مؤلفه های مختلف اثرگذار بر امنیت ملی به ویژه ابعاد نظامی - دفاعی آن از اهمیت خاصی برخوردار بوده و از ضروریات اصلی کشورها در مسیر پایداری و توسعه است. بدیهی است که هر جا سخن از امنیت و امنیت ملی به میان می آید، بی گمان لازم است تهدیدات موجود در حوزه های داخلی و خارجی نیز به دلیل تأثیرات آن ها بر امنیت ملی، مورد مذاقه قرار گیرند.

معاونت اطلاعات ارتش جمهوری اسلامی ایران به عنوان یکی از نهادهای مسئول "ارزیابی مستمر تهدیدات و توان رزمی دشمنان بالفعل و بالقوه" و مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد علی صیاد شیرازی به عنوان بازوی اجرایی "آموزش و پژوهش های اطلاعاتی آجا" و در راستای تحقق وظایف ذاتی خود در تأمین، تولید و معرفی منابع کتب و نشریات مورد نیاز آموزش های اطلاعاتی و ارتقاء سطح دانش و مهارت کارکنان و فراگیران جامعه اطلاعاتی آجا گام برداشته و با بهره گیری از اساتید و صاحب نظران حوزه های ذی ربط نظامی، اطلاعاتی و امنیتی، اقدامات گسترده ای را تاکنون در راستای رسالت خود و ایجاد رشد و بالندگی فرهنگی و علمی و تشویق پژوهشگران و اساتید در عرصه تولید علم انجام داده و ضمن تسهیل انتشار یافته های علمی و بهره برداری از دانش تولیدی، امکان جدیدی را برای محققین، اساتید و فراگیران ارتش جمهوری اسلامی ایران و سایر سازمان ها و نهادها فراهم آورده است که چاپ کتاب حاضر بخشی از این اهداف را تشکیل می دهد.

همکاری و ارائه نظرات و دیدگاه های اساتید، صاحب نظران و فرهیختگان تأثیر به سزایی در ارتقاء سطح کیفی موضوعات و مباحث کتاب حاضر و دیگر محصولات انتشارات این مرکز در تولید محتوا و چاپ های بعدی خواهد داشت.

پیشگفتار

امنیت و امنیت ملی از جمله مفاهیمی هستند که از دیرباز مورد توجه بوده و جزء اساسی‌ترین نیازهای هر حکومت و هر انسانی تلقی می‌گردد. این دو مفهوم پس از پیدایش دولت‌های ملی رایج شدند. از دیدگاه برخی از صاحب‌نظران، مفهوم امنیت، مهم‌ترین اولویت در سیاست خارجی و داخلی دولت‌ها به شمار می‌رود. مفهوم امنیت در دوره‌های گذشته دچار تحول اساسی شده و با تحولی معنایی در پرتو تحولات جهانی مواجه شده است. از جمله تحولات تأثیرگذار بر مفهوم امنیت، واقعه ۱۱ سپتامبر است که نشان داد امنیت مفهومی مناقشه برانگیز می‌باشد. در این برهه نظم دوران پس از جنگ سرد جای خود را به نظم جدیدی می‌دهد. در این نظم جدید حوزه‌های امنیتی جهان تغییر پیدا کرد و تغییرات مهمی در روند توزیع قدرت جهانی در حوزه‌های امنیتی صورت گرفت و بی‌ثباتی بین‌المللی به عنوان یک اصل به وجود آمد. امنیت از جمله مفاهیمی می‌باشد که مصادیق متفاوت و ابعاد گوناگونی دارد و به همین دلیل تعریف واحدی از آن وجود ندارد و مقوله‌ای انتزاعی و ذهنی می‌باشد. واقعه ۱۱ سپتامبر منجر به تحول در ساختار نظام بین‌الملل، امنیت و کارکردهای امنیتی شد و قابلیت کنترل بحران و ناامنی را دگرگون ساخت. به این دلیل که نظریات و گفتمان‌های امنیتی اغلب دولت‌محور بوده، اما منبع تهدیدات پس از واقعه ۱۱ سپتامبر از دولت‌ها فراتر رفته و بازیگران حاشیه‌ای بدون حاکمیت را در بر گرفته است. پس از واقعه ۱۱ سپتامبر چهار جریان در تحولات امنیتی رخ داده است: ۱- امنیت از یک مقوله کلی به مقوله‌ای جزئی تبدیل شده و امنیت از امنیت ملت‌ها و دولت‌ها به امنیت انسان‌ها و گروه‌ها تغییر پیدا کرده است. ۲- سیر صعودی

امنیت است که امنیت از امنیت ملت‌ها و دولت‌ها به امنیت جهانی گسترش پیدا کرده است و منجر به برداشت‌های یکسان‌تر از مفهوم امنیت می‌گردد. ۳- امنیت به صورت افقی گسترش پیدا کرده است و مفهوم امنیت از نظامی به اقتصادی، سیاسی، زیست‌محیطی و... تغییر پیدا کرده است. ۴- مسئولیت سیاسی تامین و تضمین امنیت جهانی از عهده دولت‌ها خارج گردیده و به نهادها، سازمان‌های غیردولتی و بازیگران فرعی رسیده است.

امنیت ملی از مفاهیمی است که می‌بایستی مورد توجه شایان قرار گیرد. محیط امنیتی هر کشوری از دو جزء داخلی و خارجی تشکیل شده است و علاوه بر تغییرات نظام سیاسی حاکم بر یک کشور، تحولات عرصه بین‌المللی نیز تأثیرات مهمی بر امنیت اجزاء نظام می‌گذارد. واقعه ۱۱ سپتامبر نیز موجب تغییر و تحولی اساسی در مفهوم امنیت و امنیت ملی ایجاد کرد ویژگی‌ها و ظرفیت‌های فرهنگی، اقتصادی و توانایی‌های غیرنظامی یک کشور در جهت تأثیرگذاری بر سایر کشورها، در حفظ امنیت ملی سهم شدند. از آن حیث که مقوله امنیت برای جمهوری اسلامی ایران، امری حیاتی است، در این کتاب تلاش شده تا تحول مفهوم امنیت پس از واقعه ۱۱ سپتامبر و همچنین تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران مورد بررسی قرار گیرد.

این موضوع در چهار بخش بحث شده است: در بخش اول تحول در فرهنگ امنیت جهانی ذکر شده است. تحول در نظم جهانی پس از واقعه ۱۱ سپتامبر و مفروضات جهان جدید در بخش دوم و سوم مورد بررسی قرار گرفته است. در بخش چهارم تحول در امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران مورد بحث قرار می‌گیرد و در خاتمه نیز جمع‌بندی و نتیجه‌گیری نهایی صورت می‌گیرد.

در پایان ضمن تشکر از تمامی اساتید و دوستانی که ما را در تدوین این کتاب یاری نمودند و در جهت غنای این تحقیق زحمت فراوانی کشیده‌اند، به‌ویژه جناب سروان مجتبی حسین‌زاده و ستواندوم وظیفه مهدی عبدالهی تقدیر و تشکر می‌نماییم.